

RIKOSS

Poljudnoznanstvena revija s področja ljudi z okvaro vida

številka 1 / 2025

KOLOFON

RIKOSS

Poljudnoznanstvena revija s področja ljudi z okvaro vida

letnik 24, številka 1 / 2025

ISSN 1854-4096

Izhaja 4-krat letno v elektronski in zvočni obliki in je brezplačna.

Spletna stran: <http://www.zveza-slepih.si/rikoss/>

Izdaja: Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije

Glavni, odgovorni in tehnični urednik: Marino Kačič

Uredniški odbor / sodelavci: Anja Uršič, Brane But, Metka Pavšič, Petra Derganc, Safet Baltič, Sabina Dermota

Lektoriranje: Vida Črnivec

V reviji se objavlja priporočila in izsledke testiranj nove specialne IKT opreme, strokovne članke o spoznanjih z relevantnih področij, možnostih za izobraževanje, delo in prosti čas, o izkušnjah v povezanosti/vključenosti, o osebnih življenjskih in delovnih izkušnjah ljudi z okvaro vida, njihovih svojcev in strokovnjakov vseh podpornih služb ter drugo. Vsi prispevki so avtorizirani, avtentični in se nanašajo na področje "ljudje z okvaro vida".

=====

Avtorske pravice za prispevke, sprejete v objavo, pripadajo reviji Rikoss. Uredništvo si pridržuje pravico preurediti ali spremeniti dele besedila, če tako zahtevata jasnost in razumljivost, ne da bi o tem prej obvestilo avtorja. Avtorji prispevkov so odgovorni za avtentičnost besedila in svoja stališča.

© Revija Rikoss (ime, oblika in vsebina) je zaščiten z zakonom o avtorskih pravicah. Revija ali katerikoli njen del ne smeta biti razmnožena ali spremenjena v kakršni koli obliki (elektronski, zvočni, tiskani ali drugi obliki) brez predhodnega pisnega dovoljenja lastnikov avtorskih pravic: © Revija RIKOSS in Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije.

Domov Uredništvo Naročite brezplačen Rikoss

=====

KAZALO

UVODNIK: Dan inkluzije: Prepoznavanje nevidnih ovir na poti k enakopravnosti

Marino Kačič

AVTOPORTRET: Anton Smerdel

Ne maram holivudskega maloumja in populističnih vrednot

POPOTNIŠKI UTRINKI: Izjemno sem uživala v bogatih glasovih džungle

Mateja Pineda in Metka Pavšič

INTEGRACIJA: Luč v temi: ob častitljivem jubileju edine radijske oddaje, ki že 30 let poroča o delu in življenju slepih in slabovidnih

Sabina Dermota in Sonja Pungertnik

INVALIDSKO VARSTVO: Začetek izvajanja Zakona o dostopnosti do proizvodov in storitev za invalide

Brane But

DOBRO JE VEDETI: Kulturna dediščina slepih: Od brajice do muzeja slepopisja v Sloveniji

Stane Padežnik

PAMETNI TELEFONI: Posodobljena aplikacija Envision

Safet Baltić

NAMIGI IN NASVETI: Podpora za Windows 10 se bo končala oktobra 2025, Posnetek zaslona z bližnjičnimi tipkami

Brane But

TEHNIČNI PRIPOMOČKI: Preprosti telefoni na tipke, digitalni označevalec Penny Labeler, ugodna prenosna elektronska lupa Mano 5 in nov telefon BlindShell 3

Petra Derganc

MEDNARODNE NOVIČKE: **Sodelovanje med EBU in AccessibleEU, WBU poročilo o dostopnosti, Evropska komisija nadgradila Evropsko strategijo invalidnosti, Razstava v okviru projekta Vseslovenska akcija ozaveščanja o socialnem vključevanju invalidov v Sloveniji, Smernice Evropske komisije za deinstitucionalizacijo na področju invalidskega varstva, Priporočila Sveta EU na področju zaposlovanja invalidov.**

Anja Uršič

UVODNIK: **Dan inkluzije: Prepoznavanje nevidnih ovir na poti k enakopravnosti**

Avtor: *Marino Kačič*

Članek obravnava pomen in izzive inkluzije oseb z ovirami vida (kategorija slepi in slabovidni) v družbi ter vlogo novega dneva inkluzije v Sloveniji. Poudarja ključne ovire pri dostopu do izobraževanja, zaposlitve in digitalnih storitev ter osvetljuje problem nevidne izključenosti, s katero se soočajo osebe z oviranostjo vida zaradi pomanjkanja prilagojenih vsebin in ozaveščenosti družbe. Predstavljeni so tudi dobri primeri praks, kot je Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne, ter pomen zakonodajnih in družbenih sprememb za resnično vključujočo družbo.

Zakaj inkluzija ni samoumevna?

V sodobni družbi pogosto govorimo o enakopravnosti in enakih možnostih za vse, vendar realnost kaže, da dostop do izobraževanja, zaposlitve in vsakdanjih storitev še vedno ni enak za vse skupine prebivalstva. Ena izmed teh skupin so ljudje z ovirami vida, ki se vsakodnevno srečujejo z različnimi preprekami – od arhitekturnih in digitalnih ovir do pomanjkanja prilagojenih učnih gradiv in zaposlitvenih možnosti. Prav zato je pobuda za dan inkluzije, ki ga letos 1. marca prvič obeležujemo v Sloveniji, pomemben korak k ozaveščanju in izboljšanju pogojev za vse, ki se soočajo z različnimi oblikami oviranosti.

Razglasitev 1. marca za dan inkluzije ni zgolj formalno dejanje, temveč izraz zavezanosti k ustvarjanju vključujoče družbe. Minister za vzgojo in izobraževanje, dr. Vinko Logaj, je v svoji poslanici poudaril, da ta dan predstavlja priložnost za široko ozaveščanje in poudarjanje pomena ter stopnje doseganja načel inkluzivnosti na vseh področjih delovanja. Inkluzija v šolskem prostoru po njegovih besedah predstavlja kakovost izobraževanja vseh učencev, ki mora temeljiti na pozitivnem odnosu do različnosti, sprejetosti, podpori in pomoči, sodelovanju ter spremljanju in vrednotenju dosežkov.

Inkluzija ne pomeni zgolj prilagoditve okolja, temveč celostno spremembo družbenega razmišljanja. Gre za prehod iz miselnosti, kjer ljudem z različnimi ovirami "pomagamo", v pristop, kjer jim omogočamo, da enakovredno sodelujejo v družbi brez nepotrebnih ovir. S tem dan inkluzije ni pomemben le za tiste, ki imajo določene izzive v vsakdanjem življenju, ampak za celotno družbo – saj vključujoče okolje koristi vsem, od starejših do otrok, ki potrebujejo prilagojene pristope pri učenju.

Ena ključnih nalog tega dne je tudi osvetliti različne oblike dostopnosti, ki se jih pogosto ne zavedamo. Ko govorimo o osebah z gibalnimi ovirami, si hitro predstavljamo klančine in dvigala, a ko gre za osebe z ovirami vida, je problematika manj vidna in pogosto spregledana. Zato je ključno razumeti, kaj dostopnost v resnici pomeni ter kako jo lahko izboljšamo na različnih področjih.

Vidna in nevidna dostopnost

Ko govorimo o dostopnosti, si večina ljudi predstavlja arhitektonske prilagoditve, kot so klančine, dvigala in taktilne oznake na tleh. Vendar dostopnost ni le fizična – vključuje tudi digitalno, informacijsko in socialno dostopnost, ki so enako ključne za enakopravno sodelovanje v družbi.

Ljudje z ovirami vida se pogosto soočajo z izzivi, ki jih videči sploh ne opazijo. Čeprav sodobna tehnologija ponuja številne rešitve, kot so govorne naprave, brajev zaslon in digitalne knjige, se še vedno srečujejo s težavami pri uporabi spletnih strani, dostopu do javnih storitev in vsakodnevni komunikaciji. Številni uradni dokumenti, obrazci in učni materiali niso prilagojeni osebam z okvaro vida, kar jih postavlja v slabši položaj pri dostopu do informacij in storitev.

Dostopnost je tudi družbeni koncept – pomeni, da posamezniki z različnimi ovirami niso le pasivni prejemniki pomoči, temveč aktivni udeleženci v vseh sferah družbe. Ključna ovira pri tem je pogosto pomanjkanje ozaveščenosti. Raziskave kažejo, da se ljudje, ki nimajo neposredne izkušnje z ovirami vida, pogosto ne zavedajo dejanskih izzivov, s katerimi se soočajo tisti, ki takšne ovire imajo (Društvo za kulturo inkluzije, 2025).

Pri dostopnosti ne gre le za prilagoditve, ki so vidne na prvi pogled, temveč tudi za sistemske spremembe, ki vključujejo prilagojene učne metode, zakonodajo o digitalni dostopnosti in boljše usposabljanje strokovnega kadra. Na primer, zakonodaja v EU že zahteva, da so javne spletne strani dostopne za vse uporabnike, vendar so številne spletne strani in aplikacije v praksi še vedno neprimerne za osebe z ovirami vida (Delo.si, 2025).

Če želimo, da bo inkluzija zares del družbenega sistema, in ne le koncept na papirju, je nujno, da dostopnost razumemo v širšem smislu – kot fizično, digitalno in socialno vključevanje vseh posameznikov, ne glede na njihove sposobnosti.

Izobraževanje in delo: ključ do enakopravnosti

Izobraževanje in delo sta temeljni področji, ki posameznikom omogočata enakopravno vključevanje v družbo. Kljub zakonodajnim okvirjem in mednarodnim smernicam pa dostop do kakovostnega izobraževanja in zaposlitvenih možnosti za ljudi z ovirami vida ostaja omejen. Ena izmed ključnih težav je pomanjkanje prilagojenih učnih gradiv, ki bi omogočala nemoten dostop do znanja. Čeprav obstajajo tehnologije, kot so digitalni bralniki in brajevi učbeniki, njihova dostopnost ni vedno zagotovljena, predvsem zaradi visokih stroškov in pomanjkanja usposobljenih strokovnjakov za njihovo pripravo.

V šolskem sistemu se pogosto soočamo z vprašanjem, kako zagotoviti enake možnosti za vse učence. Prilagoditve niso le vprašanje fizične dostopnosti šolskih prostorov, temveč tudi zagotavljanja učnih vsebin v formatih, ki so primerni za

posameznike z različnimi potrebami. V praksi se pogosto zgodi, da učitelji nimajo zadostnega znanja o prilagoditvah, ki so potrebne za učence z ovirami vida, kar vodi v situacije, ko ti učenci niso deležni enake kakovosti izobraževanja kot njihovi vrstniki.

Zaposlovanje je še eno področje, kjer se soočamo z velikimi izzivi. Kljub zakonodaji, ki spodbuja vključevanje oseb z invalidnostjo na trg dela, je stopnja zaposlenosti med ljudmi z ovirami vida še vedno nizka. Razlogi za to so različni, med njimi so omejene možnosti za pridobivanje izobrazbe, pomanjkanje prilagoditev na delovnem mestu in predsodki delodajalcev, ki pogosto dvomijo v sposobnosti oseb z vidnimi ovirami.

Pomemben korak k izboljšanju položaja v izobraževanju in zaposlovanju je ozaveščanje delodajalcev in širše družbe. Dokazano je, da so ljudje z ovirami vida, ki imajo dostop do prilagojenih tehnologij in ustrezne podpore, enako uspešni kot njihovi videči kolegi (Društvo študentov invalidov Slovenije, 2025). Potrebno je zagotoviti več programov za usposabljanje učiteljev, mentorjev in delodajalcev, saj je prav pomanjkanje razumevanja pogosto največja ovira pri vključevanju ljudi z ovirami vida v delovno okolje.

Eden izmed pozitivnih primerov dobrih praks je Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne, ki že desetletja omogoča dostop do učnih in leposlovnih gradiv v prilagojenih formatih. Ta knjižnica predstavlja vzorčen primer, kako je mogoče s pravilno organizacijo in financiranjem zagotoviti večjo dostopnost znanja in informacij.

Dan inkluzije in vloga knjižnice slepih

Dan inkluzije ni le simbolični dogodek, temveč pomembna priložnost za osveščanje javnosti o konkretnih izzivih, s katerimi se soočajo ljudje z ovirami vida. Obenem pa je to tudi čas za razmislek o tem, kako lahko kot družba izboljšamo vključevanje vseh posameznikov, ne glede na njihove sposobnosti. Ena od ključnih tem letošnjega dneva inkluzije je dostop do znanja in informacij, saj prav te predstavljajo temelj za enakopravno vključevanje v družbo.

Posebno mesto v tem kontekstu zavzema knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne, ki letos obeležuje 107. obletnico delovanja. Knjižnica že desetletja opravlja ključno nalogo pri zagotavljanju dostopnosti literature za ljudi z ovirami vida. Omogoča pretvorbo knjig v zvočno in elektronsko obliko ter v brajico, kar mnogim omogoča dostop do izobraževalnih in kulturnih vsebin.

Vendar se knjižnica kljub svojemu neprecenljivemu pomenu sooča z izzivi, kot so prostorska stiska, pomanjkanje kadrov in potreba po stabilnem financiranju. Rešitev teh težav bi bila pomemben korak k izboljšanju dostopnosti znanja in krepitvi vloge knjižnice kot osrednje institucije za osebe z ovirami vida v Sloveniji. Prav zato je ena izmed osrednjih pobud Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije na dan inkluzije tudi ozaveščanje o nujnosti dolgoročnega financiranja knjižnice in širšega dostopa do prilagojenih učnih vsebin.

V povezavi z dnem inkluzije bo Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije letos predstavila tudi pomemben nov priročnik za glasbeni zapis v brajici, ki ga je pripravila profesorica glasbe in tiflopedagoginja Neva Laščak. Priročnik bo objavljen tako v brajici kot v črnem tisku, njegova predstavitev pa bo del kulturnega dogodka, ki bo potekal 3. marca 2025 v Ljubljani. Dogodek bo poleg tega priložnost za nastop mladih glasbenikov z ovirami vida, ki bodo skozi glasbo predstavili pomen dostopnosti in inkluzije.

Pot k resnično vključujoči družbi

Inkluzija ni enkraten dogodek, temveč proces, ki zahteva stalno prilagajanje, učenje in izboljšave na vseh ravneh družbe. Dan inkluzije je pomemben korak k osveščanju in spreminjanju miselnosti, vendar brez konkretnih ukrepov in sistemskih sprememb ne moremo govoriti o resnični enakopravnosti.

Ena ključnih nalog prihodnosti je izboljšanje zakonodajnega okvira, ki bi zagotavljal večjo dostopnost izobraževalnih, delovnih in vsakodnevnih storitev za ljudi z ovirami vida. Kljub obstoječim zakonom, ki urejajo digitalno dostopnost in prilagojene storitve, je njihovo izvajanje v praksi pogosto pomanjkljivo. Številni javni prostori še vedno niso opremljeni s taktilnimi oznakami, spletne strani institucij niso prilagojene bralnikom zaslona, ljudje z ovirami vida pa se pogosto soočajo s težavami pri dostopu do javnega prevoza in storitev.

Poleg zakonodaje je ključno tudi ozaveščanje širše javnosti in strokovnjakov, ki prihajajo v stik z osebami z različnimi ovirami. Učitelji, delodajalci, zdravstveni delavci in javni uslužbenci bi morali imeti več možnosti za usposabljanja, ki bi jim pomagala razumeti specifične potrebe oseb z ovirami vida ter jim omogočila učinkovitejše prilagoditve. V tem kontekstu so pomembni tudi projekti, ki vključujejo ljudi z ovirami vida kot aktivne udeležence pri oblikovanju politik in praks, ki jih neposredno zadevajo.

Resnična inkluzija ni le stvar zakonov in prilagoditev, temveč tudi spremembe odnosa družbe. Ključno je razumeti, da prilagoditve, ki koristijo ljudem z ovirami vida, pogosto izboljšajo kakovost življenja tudi drugim skupinam prebivalstva. Boljša dostopnost informacij, prilagojen javni prevoz in digitalne storitve ne koristijo le eni skupini, temveč prispevajo k bolj odprti in vključujoči družbi za vse.

Končni cilj dneva inkluzije in podobnih pobud ni le opozarjanje na težave, temveč iskanje konkretnih rešitev, ki bodo omogočile enake možnosti za vse. Pomembno je, da ta dan ne ostane le simbolična gesta, temveč da služi kot spodbuda za dolgoročne spremembe na področju dostopnosti, izobraževanja in zaposlovanja oseb z ovirami vida.

Viri

- Delo.si. (2025). *Dan inkluzije: "To je duh vključujoče družbe".* Pridobljeno s <https://www.delo.si/novice/slovenija/razlike-niso-ovira>
- Društvo za kulturo inkluzije. (2025). *Prvi Dan inkluzije v Sloveniji: pomen in vloga izobraževanja.* Pridobljeno s <https://www.drustvozakulturoinkluzije.eu>
- Društvo študentov invalidov Slovenije. (2025). *Danes obeležujemo Dan inkluzije – DŠIS.* Pridobljeno s <https://www.dsis-drustvo.si/danes-obelezujemo-dan-inkluzije>
- Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje. (2025). *Poslanica ministra za vzgojo in izobraževanje pred dnevom inkluzije*. Pridobljeno s <https://www.gov.si/novice/2025-02-28-poslanica-ministra-za-vzgojo-in-izobrazevanje-pred-dnevom-inkluzije/>
- Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije (NSIOS). (2025). *1. marec - Dan inkluzije v Republiki Sloveniji.* Pridobljeno s <https://nsios.si/Blog>
- Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije. (2025). *Dan inkluzije – pomen dostopa do znanja in kulture.* pridobljeno s <https://www.zveza-slepih.si>

Na vrh

AVTOPORTRET: **Anton Smerdel**

Ne maram holivudskega maloumja in populističnih vrednot

Spoznavmo Antona Smrdelja, ki se je z družino v otroštvu preselil v Slovenijo zaradi šolanja. Je strokovnjak na področju spletne in fizične dostopnosti. V članku izvemo več o njegovem študiju, športih, prostovoljnih aktivnostih, zaposlitvi v Arhivu Republike Slovenije ter pogledih na vrednote sodobnega časa.

Sem Anton Smerdel. Rodil sem se leta 1984 v vezirskem mestu Travnik v srednji Bosni v Jugoslaviji. Iz neznanega razloga sem od rojstva slep, z ostankom vida za en štamprle, se pravi 0,03%.

Ko je napočil čas za osnovno šolo, sta moja starša obiskala nekatere zavode za slepe, da bi izbrali najboljšega. V ožji izbor sta prišla Ljubljana in Zagreb. Ravno takrat je potekala jugoslovanska vojna, ki se je v Sloveniji že končala. Zato je bila s tega vidika Ljubljana nekoliko boljša opcija. Ker je bil oče po rodu Slovenec, je bil tudi to argument, da se vsi preselimo v Slovenijo. Ko bi se moral vpisati v osnovno šolo v Zavod za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani, so na Ministrstvu za šolstvo rekli, da to ne bo mogoče, ker nimam še urejenega državljanstva. Takratni ravnatelj Stane Florjančič se je odločil, da me kljub temu na svojo odgovornost sprejme v šolo, za kar sem mu zelo hvaležen.

Po osnovni šoli sem opravil program ekonomski tehnik v Centru slepih v Škofji Loki. Bil sem v zadnji generaciji pred zaprtjem CSS, tako da smo se v zadnjem letniku preselili v Zavod v Ljubljano.

Šolanje sem nadaljeval na Ekonomski fakulteti v Ljubljani, kjer sem bil prvi slep študent in moram reči, da sem imel same dobre izkušnje. V tem obdobju sem bil aktiven prostovoljec na MDSS Ljubljana, kjer sem bil član sekcije Center Dotik, nato pa sem to sekcijo tudi vodil. Organizirali smo različne dnevne aktivnosti, obiske znanih Slovencev, izlete, tabore, itd. Ko je predsednik MDSS postal Luj Šprohar, se je ta sekcija, kot še mnoge druge aktivnosti, ukinila.

Igral sem show down in plaval. Pri obeh športih sem se udeleževal tekmovanj, toda ko bi se ju moral lotiti bolj profesionalno, sem odnehal, ker me vseeno toliko nista veselila.

Kot član upravnega odbora Društva študentov invalidov Slovenije sem se začel ukvarjati s spletno, fizično in komunikacijsko dostopnostjo. Leta 2013 so na Beletrini ustanovili skupino za spletno dostopnost, katere član sem; le-ta vključuje poleg strokovnjakov tudi pripadnike vseh skupin invalidnosti. V teh letih smo pregledali

veliko spletišč, med njimi tudi velika kot so gov.si, eUprava, eSodstvo, PISRS, SPOT in mnoga druga. Izvajamo tudi ocene spletne dostopnosti za Nacionalni certifikat spletne dostopnosti, ki ga izdaja NSIOS. Pri fizični dostopnosti sodelujem z Urbanističnim inštitutom RS in Geodetskim inštitutom Slovenije. V okviru različnih projektov smo pregledali ogromno objektov po vsej Sloveniji, tudi objekte ponudnikov ugodnosti v okviru Evropske kartice ugodnosti za invalide.

Znanja s področja dostopnosti, predvsem spletne dostopnosti, so mi prvič prav prišla leta 2018, ko so v Arhivu Republike Slovenije iskali nekoga s temi znanji. Takrat sem se zaposlil na projektu e-ARH.si ESS 2016 – 2020/2021. Ko se je projekt končal, se je seveda končalo tudi moje delo na projektu. V arhivu so iskali možnosti za nadaljnje sodelovanje in po letu dni pavze so me zaposlili na projektu e-ARH.si NOO 2022 – 2025/2026. V vmesnem času sem nekaj časa delal pri zaposlitveni agenciji Kariera, ker so želeli svoje interne aplikacije prilagoditi ranljivim skupinam.

Ker me je arhivistika začela zanimati, sem na Univerzi Alma Mater vpisal magistrski študij Arhivistike in dokumentologije. Po koncu projekta bom delal na tem, da se v Arhivu Republike Slovenije zaposlim na daljši rok. Naloge, ki jih sedaj opravljam so: naloge na področju razvoja e-arhiva, digitalizacija arhivskega gradiva, popisovanje arhivskega gradiva, vrednotenje arhivskega gradiva, itd. Pri delu uporabljam Jaws, 80-celično brajevo vrstico, skener, OCR orodje, včasih pa tudi elektronsko lupo.

Kljub temu, da sem na nek način tehnični navdušenec, nisem tehnični obsedenec in sodobne naprave uporabljam, kadar se mi to zdi praktično, in ne zato, ker je to moderno. Nisem naklonjen ameriškemu kapitalizmu in vrednotam današnjega sveta. Ne maram holivudskega maloumja in populističnih vrednot. Da bi živel v svetu, ki bi mi bil po godu, bi se moral roditi okrog leta 1940.

Dolgoročnih načrtov za prihodnost si ne delam. Časi naj bi bili nepredvidljivi, v resnici pa se zelo dobro ve, kaj nas čaka. Ker kot posameznik na prihajajoče dogodke ne morem vplivati, ničesar pretirano ne planiram. Plan je magistrirati, želja pa dobiti zaposlitev za nedoločen čas. Vse ostalo naj ostane tako, kot je, pa bom zadovoljen.

[Na vrh](#)

POPOTNIŠKI UTRINKI: **Izjemno sem uživala v bogatih glasovih džungle**

Avtorica: *Mateja Pineda in Metka Pavšič*

Urednica rubrike: *Metka Pavšič*

Mateja Pineda v prispevku z bralci deli svoje vtise z oddiha na jugu Mehike. Z družino je letovala v obmorskem kraju Huatulco. Posebno pozornost namenja uporabi asistence na letališču in hotelskemu osebju, ki ji je diskretno zagotavljalo pomoč. Dogodivščine z lokalnimi živalmi, kot so legvani in veverice, so dodale oddihu še poseben čar. Članek zaključuje z mislijo, da bi lahko tudi oseba z okvaro vida tu letovala sama, če bi bila dovolj samozavestna in mirna.

Kako pogosto potujejo Mehičani?

To je zelo odvisno od sloja. Rekla bi, da premožni potujejo precej, tako po Mehiki kot tudi v tujini, srednji sloj pa postaja vedno nižji in ima tudi manj sredstev na razpolago za potovanja. Res pa je, da so precej iznajdljivi, pa tudi družino imajo na več krajih, ki jih vedno z veseljem sprejme. Rekla bi, da višji sloj potuje večkrat letno, srednji pa bolj v obdobju počitnic. V lastni režiji najbrž manj kot enkrat na leto, če pa se lahko nastanejo pri sorodnikih in prijateljih, pa kadar je priložnost.

Kako pogosto pa potujejo slepi in slabovidni?

Ta skupina ljudi je običajno finančno zelo ranljiva, pa tudi niso vsi neodvisni in mobilni s svojo palico. Mislim, da potujejo zelo redko, če to ni obisk sorodnikov ali prijateljev.

Kdaj si ti potovala zadnjič?

Več let me je hudo žalostilo, da moja hči še ni bila na morju, če odštejem 2 dni na otoku Krk, ko je bila stara 4 let in je bila voda ledeno mrzla. Z možem Fernandom sva si jo zelo želela peljati na počitnice na morje, pa tudi midva sva si želela oddiha. Lansko leto oktobra se nam je želja uresničila in smo šli v državo Oaxaca na jugu Mehike v kraj Huatulco.

Fotografija: Matejina družina na dopustu

Kako si doživela potovanje iz Pachuce do Huatulca?

Kljub temu, da sem že deset let slepa, praktično ne potujem, zato je bila ta izkušnja zelo vznemirljiva in ne bom skrivala, da sem bila jasno tudi malo nervozna. Na avtobusno postajo v Pachuci nas je odpeljal moj svak. Že prej smo kupili karte, tako da sta Nina in Fernando porivala kovčke na kolesčkih, jaz pa sem se kot vedno opirala na Fernandovo desno ramo in hodila z belo palico v desni roki. Zaradi moje invalidnosti smo prvi vstopili in izstopili iz avtobusa na letališču v Mexico City. Nisem prav vešča v samostojni uporabi bele palice, sem pa opazila, da je bil na tleh kanal za belo palico, vendar le na nekaterih mestih in le delno. Ker smo prosili za asistenco zame, ki jo nudi letalska družba, smo šli k posebnemu pultu. Zelo hitro smo opravili vse formalnosti in mladenič Francisco me je peljal z invalidskim vozičkom proti varnostni kontroli. Spraznili smo vse žepe, odložili pasove, torbice, ure in mene je po protokolu pretipala policistka. Na drugem koncu kontrole smo pobrali vse naše stvari in prijazni mladenič nas je odpeljal do čakalnice za naš let.

Kako pa je bilo v letalu?

Vkrkali smo se prvi in sedeli v isti vrsti. Med Nino in menoj je sedel Fernando, da mi je lahko po potrebi pomagal. Ko so stevardese kaj postregle, sem jim vedno najprej povedala, da ne vidim, v izogib kakšni nesreči. Polet je bil kratek in prijeten in že smo pristali v vročem Huatulcu. Naši kovčki so prišli med prvimi. Imeli smo že naročen skupinski prevoz s kombije. Zlahka smo ga našli.

Kje ste bili nastanjeni?

Nastanili smo se v čudovitem hotelu, ki se imenuje Brisas – Sapice. Nahaja se v obmorski džungli in ima tako razporeditev, da se ne čutiš kot del mase turistov, kljub temu, da lahko sprejmejo precejšnje število gostov. Razporeditev hotelskih sob je

namreč takšna, da ima človek občutek, da si praktično sam, kar je čudovito. Naša soba je imela dve veliki postelji, balkon, kopalnico, omare in kavni aparat. Ker smo večino časa preživljali zunaj, se nisem čisto do konca suvereno gibala po sobi. Najraje sem zjutraj sedela na balkonu in poslušala naravo. Česa takega še nisem doživela. Džungla je segala čisto do obale, tako da je tudi hotel bil v džungli.

Kako si doživljala naravo okoli sebe?

Narava okoli mene je bila izjemno bogata, kot se za džunglo spodobi. Na srečo nismo imeli nobenih težav z insekti, kar me je pravzaprav kar presenetilo. Je pa moja hči opazila mravlje, ki so z vrha izgledale kot zeleni list, najbrž, da bi bile bolj varne. Nina je z največjim užitkom hranila legvane. Črni so bili na tleh. Previdno se jih je morala dotakniti, saj so ugrizi baje zelo boleči. Jasno, da spoštujemo naravo, tako da jih je Nina hranila izključno z jabolki in bananami. Zeleni legvani so se zadrževali v krošnjah dreves. Tisti so bili manj dostopni, povedali pa so nam, da zelo močno udarijo z repom. Džungla je bila polna jazbecov, veveric, zajčkov, rakunov, metuljev in tudi večjih ptic. Najbolj pogumne so bile vrane in čakalake. Čakalake so najbolj podobne kokošim, hitro hodijo in tečejo, lahko pa tudi zletijo na drevesa. Moram reči, da sem izjemno uživala v tako bogatih glasovih favne in nisem občutila nikakršnega strahu.

Fotografija: legvan na skalah

Se vam je dogodila kakšna anekdota z živalmi?

Izpostavila dve. Nekega dne je Nina pod tušem našla srednje velikega raka. Pojma nimamo, kako je prišel v sobo. Hotelski delavci so povedali, da včasih pridejo v sobe prek zračnikov. Na plaži pa so uradovale zverzirane rokohitrške živalice. Kradle so vse po vrsti: arašide, pecivo, brezalkoholne in tudi alkoholne pijače. Veverice so večkrat zelo spretno priskakljale med ležalnike in zgrabile kozarec s pijačo, karkoli je že bilo notri, ga nagnile in pile. Privoščile so si prav vse, od piva, whiskeya, margarit in pinña colade. Jasno se je to pripetilo tudi nam. Enkrat je veverica izpulila iz rok neke gospe arašide, stekla stran, tam jo je dohitela vrana in poskusila odpreti vrečko. Približala se je čakalaka, odprla vrečko in vse pohrustala. Saj veste, kjer se prepirata dva, tretji dobiček ima.

Kako si se gibala med različnimi deli hotelskega objekta?

Pot med različnimi deli je bila polna stopnic in naša soba je bila precej navkreber. Hotel ima na voljo odprte vozičke za kakšnih dvanajst ljudi in jih prevažajo med različnimi deli hotela. Ima pa tudi izjemno storitev in sicer ima na voljo majhne golf vozičke za invalidne, pa tudi starejše osebe. Pokliče se po telefonu in v zelo kratkem času pridejo pote in te odpeljejo, kamor želiš. To nam je zelo olajšalo gibanje. Hotel ima namreč tri plaže, sedem restavracij, bar, bazen, dvorano za razne prireditve in športna igrišča. Mi smo se največ zadrževali na plažah in v restavracijah in v sobi le počivali.

Ali misliš, da bi lahko potovala slepa ali slabovidna oseba v ta hotel tudi sama?

Mislim, da ja. Morala pa bi to biti oseba, ki je zelo samozavestna in mirna. Pomoč nudijo prav vsi zaposleni. V Mehiki je predpisan zakon, po katerem imajo invalidne osebe prednost. Tudi v hotelu so bili zelo pozorni. Včasih sta namreč Nina in Fernando kaj počela in sem za krajši čas ostala sama na plaži. Osebe me je večkrat vprašalo, če je vse v redu in če kaj potrebujem in to so počeli zelo diskretno, tako da sem imela mir, pa tudi na voljo pomoč, če bi jo potrebovala.

Fotografija: hči Nina na plaži

Si doživela tudi kaj neprijetnega, kaj, kar te je vznemirilo?

Na srečo ne, vse je potekalo kot po maslu. Je pa res, da sem jaz potovala z dvema videčima osebama in bi bilo reševanje kakšne neprijetnosti definitivno neprimerno lažje, kot če bi potovala sama.

Mislim, da potovanja bogatijo naše izkušnje, prinašajo veliko lepega, so pa tudi polne izzivov. V mojem primeru sem skušala uravnotežiti možev in hčerin strasten interes za živali in za druženje v dvoje ali troje. Mislim, da je šlo kar v redu, saj sem ta čas,

ko sem bila sama, poslušala naravo ali pa brala knjigo. Potovanja razširjajo naša obzorja, prinesejo izkušnje, doživetja in spoznanja, mi pa smo prisiljeni stopiti iz cone udobja, kar pa je tudi zelo pomembno.

Če imate možnost, le potujte, pa ni važno kam. Potovanja plemenitijo!

Na vrh

INTEGRACIJA: Luč v temi: ob častitljivem jubileju edine radijske oddaje, ki že 30 let poroča o delu in življenju slepih in slabovidnih

Avtor: *Sabina Dermota in Sonja Pungertnik*

Urednica rubrike: *Sabina Dermota*

Prve vsebine s področja življenja slepih in slabovidnih na Radiu Ognjišče segajo v marec leta 1995, kot del torkovih večerov pod vodstvom voditelja Jureta Seška. Kaj kmalu pa je oddaja zaživela samostojno, pod naslovom Luč v temi, kot ga poznamo še danes. Vodenje je prevzela naša kolegica, velika ambasadorka in zagovornica ljudi z okvaro vida, Sonja Pungertnik. S tem je oddaja postala prostor, v katerem lahko slepi in slabovidni širši javnosti sami spregovorimo o sebi. Ob tej priložnosti sem jo povabila, da nam spregovori o delu voditeljice, novinarke in moderatorke oddaje, ki jo lahko spremljamo vsako drugo nedeljo ob enaindvajsetih.

Sonja, sprva ti iskreno čestitam za tako izjemno dobo delovanja oddaje. Kako se ti spominjaš začetkov?

Uredništvo radia Ognjišče nam je ta čas namenilo kot tistim, ki nam je prav radijski medij v celoti neposredno dostopen. Sprva je bil namen oddaje informiranje nas slepih in slabovidnih o različnih temah, ki so nam sicer težje dostopne. A z mojim posredovanjem in posredovanjem še nekaterih drugih, npr. Silva Maleka, je oddaja dobila precej širši pomen. Sedaj nas informira o zanimivostih s področja življenja in dela slepih in slabovidnih ter odgovarja na izzive vključevanja oseb z okvaro vida v družbo. Njen namen je torej ozaveščanje širše javnosti o vsem, kar slepi in slabovidni smo, kako živimo in česa se lotevamo.

Kako si postala voditeljica in kdo te je povabil?

Vesela oddaje in zagnanosti Jureta Seška sem mu nekega dne napisala nekaj strani dolgo pismo, v katerem sem mu navedla številne kontakte in zanimive vsebine, vse z namenom, da bi mu pomagala znajti se na področju, ki ga je sam precej malo poznal. Še danes ga slišim, kako vesel je bil, ko me je poklical in se mi zahvalil za pomoč. Ostala sva v stiku in tako se je začelo sodelovanje. Maja 1997 sem bila gostja oddaje, mesec dni kasneje sem kot sovoditeljica že vodila pogovor z maratoncem Dušanom Mravljetom, ki je bil pobudnik dobrodelnega Adidasovega teka svetlobe, in s predstavnikom podjetja Gorenje, s katerim sva predstavila pralni stroj, pri izdelavi katerega so posebej mislili na nas. Oktobra istega leta pa sem oddajo že prevzela v celoti.

Koliko oddaj se je v teh letih delovanja nabralo?

Po pravici povem, da čisto vseh nimam prešteti. Čeprav imam veliko večino shranjenih, pa mi je vendar kakšna tudi pobegnila. Predvsem kakšna od tistih iz začetkov. Takrat se namreč nisem zavedala, v kako pomemben projekt se spuščam in da bo npr. leta 2025 marsikatera vsebina že imela arhivsko vrednost.

Ob pomembnih dogodkih pripravljáš tudi prispevke za informativne oddaje in javljanja s terena. Ti je bilo kdaj zelo težko dobiti prispevke, si bila kdaj v resni zagati?

Lagala bi, če bi rekla, da sem in tja nisem doživljala krize. Predvsem me je bolel odnos do oddaje s strani tistih, ki bi ji po vsej logiki morali biti najbolj naklonjeni. Zlasti na začetku nisem mogla razumeti, da se prav nihče iz naše lastne organizacije ne zmeni za to čudovito možnost, ki nam je ponujena. Čutiti je bilo veliko predsodkov tudi zaradi tega, ker je to cerkven radio. Zdaj pa se mi zdi, da smo vendar to počasi presegli in zadnja leta je čutiti precej več naklonjenosti. Moram pa povedati, da prav nikoli nisem doživela zavrnitve s strani posameznikov, ki sem jih povabila k sodelovanju. In teh je bilo v vseh teh letih res veliko. Na eni strani slepi in slabovidni. Na drugi pa različni strokovnjaki, sodelavci v projektih in ljudje, ki so z nami povezani na najrazličnejših področjih. Daleč najbolj vesela pa sem, kadar ideje in namigi pridejo od posameznikov. Oddajo namreč pripravljám v svojem prostem času in težko mi je slediti celotnemu dogajanju. Zato sem toliko bolj vesela aktivnega sodelovanja slepih in slabovidnih, ki me pokličejo in prispevajo svoje ideje.

Kdo te je učil novinarskega in tehničnega znanja, da lahko delaš prispevke?

Pravzaprav nihče. V vsem tem sem samouk. Ker sem zgolj zunanja sodelavka radia, nisem bila deležna nikakršnih izobraževanj z njihove strani. Seveda to ne pomeni, da nisem iskala informacij in nasvetov pri različnih ljudeh in jih tudi dobila. A v glavnem sem se morala znajti sama. Končno se tudi pri oddajah vidi, da nisem profesionalka. Res pa je, da sem s pridom izkoristila svoje talente. Od nekdanj mi je beseda tekla. Prav tako sem bolj radovedne sorte in novinarstvo je bilo ena od možnih smeri na poti odločanja za poklic. Kar se tiče tehnične obdelave posnetkov in montaže oddaj, mi je večino časa v pomoč tehnik Marko Zupan. Pri branju daljših besedil pa mi pomagajo sodelavci z radia, saj v branju brajice žal ne dosegam za radijske zahteve dovolj hitrega branja.

Kaj je bilo tvoje vodilo na tej poti, da si vztrajala?

Že od nekdanj se zavedam, kako pomembno je, da se slepi in slabovidni pojavljamo v medijih, da se damo spoznati in da govorimo o sebi. Le tako namreč lahko vsaj malo razbijemo predsodke in stereotipe ter zmanjšamo strahove, ki izvirajo iz nepoznavanja našega sveta. Žal se o nas vse prevečkrat govori le takrat, kadar opozarjamo na nerešena vprašanja in težave, ali pa zahtevamo pravice. Seveda je prav, da spregovorimo tudi o tem in marsikatera moja oddaja je problemsko zastavljena. A v glavnem se trudim vsebine predstavljati s pozitivne strani. Ljudi veliko bolj nagovori neka konkretna zgodba, pa čeprav težka, skozi katero lahko začutijo sočloveka, kot pa neosebna teoretiziranja in razglabljanja. To dokazujejo tudi številni odzivi poslušalcev. In prav ti odzivi so tudi glavni motivator za moje vztrajanje.

Imaš kakšne podatke, kdo posluša to oddajo?

Teh podatkov nimam. Po odzivih sodeč pa zelo različni. K poslušanosti zadnja leta veliko doprinese tudi dejstvo, da je oddaja dostopna kot podcast. Čeprav se najdejo ljudje, ki omalovažujoče zamahnejo, češ, saj to je samo Radio Ognjišče, pa vendar ta radio doseže tudi do sto tisoč poslušalcev dnevno. Da ljudje oddajo poznajo, dokazuje tudi dejstvo, da me večina ljudi ob prvem srečanju povezuje prav z radijem Ognjišče.

Se je z leti spreminjal tudi koncept oddaje?

Oddaji je namenjenih 60 minut programskega časa, z izjemo krajšega obdobja, ko je bila dolga 40 minut. Ima že tretjo zvočno podobo, nekajkrat pa se je spremenil tudi čas njenega predvajanja. Zdaj je na sporedu vsako drugo nedeljo v mesecu ob 21. uri, od leta 2018 dalje pa dostopna tudi na podcastu. V glavnem je posneta vnaprej, čeprav sem na samem začetku kar nekaj oddaj imela tudi v živo in z neposrednim stikom s poslušalci. Iz tega časa mi posebej ostajajo v spominu kvizi, v katerih smo poslušalcem zastavili vprašanja iz področja slepih in slabovidnih ter jih nagradili z izdelki slepih in slabovidnih umetnikov različnih zvrsti.

Glede na možnosti in pripravljenost posameznikov, smo tekom let uvajali nekatere rubrike. Kar nekaj let so imeli svojo samostojno rubriko učenci centra Iris, ki so delno prispevke pripravljali sami v okviru nekakšnega novinarskega krožka. Brane But je v času, ko je bil predsednik ZDSSS, redno pripravljala novice iz te organizacije. Zadnja leta v oddaji predstavimo vsako novo številko revije Rikoss. Nekatere vsebine kot npr. očasne okvare, pripomočki, bonton, pa so bile poslušalcem predstavljene v nadaljevanjih, kot niz prispevkov skozi več oddaj. Nekatere dogodke, kot npr. okroglo mizo, posvete slepih in slabovidnih žensk in dobrodelni koncert, ki smo ga slepi pripravili v zahvalo prostovoljcem projekta Človek za druge, so poslušalci lahko slišali v celoti. Zelo zaželeno so oddaje, v katerih predstavimo posameznika, njegovo življenjsko zgodbo, delo in izzive, s katerimi se srečuje. Največ oddaj je mozaičnih, sestavljenih iz različnih prispevkov. Trudim se, da bi vsebine predstavili s čim več zornih kotov, čemur so namenjene oddaje, v katerih neko temo predstavi več gostov. Zlasti dragocene so reportaže z različnih dogodkov, ki lahko zajamejo več ljudi in bolj nazorno predstavijo utrip našega življenja in dela. Del oddaje je seveda tudi glasba. To je priložnost za promocijo slepih in slabovidnih glasbenikov, skladateljev, tekstopiscev ... Za kar nekaj pevskih skupin, ki delujejo ali so delovale v okviru naših medobčinskih društev, smo v našem studiu naredili posnetke in jih predvajali v oddaji. Oddaja ni izostala niti v času korona krize, ko sem jo pripravljala od doma. Iz tega časa naj izpostavim tisto, ki je bila sestavljena iz posnetkov, ki so jih slepi glasbeniki naredili sami doma. Sicer pa skoraj da ni teme s področja slepih in slabovidnih, ki se je v oddaji ne bi lotili na tak ali drugačen način.

Se spominjaš kakega posebnega gosta?

Zame so prav vsi gostje dragoceni in vsakemu posebej sem hvaležna za sodelovanje. Tako na hitro po spominu bi morda izpostavila goste iz šole za slepe v Vietnamu, avstralskega Slovenca Lentija Lenka, ki je v Sloveniji gostoval z glasbeno skupino Avstralskih 5, Aleksandra Pavkoviča, stalnega diakona slovenskih korenin, ki živi v Nemčiji, Matejo Pineda, ki živi in dela v Mehiki. Vedno več je tudi takšnih, ki jih ni več med nami in zato zavzemajo še posebno mesto med mojimi spomini. Npr. Milica Debeljak, Hubert Verdnik, Dušan Porenta, Cvetka Rožanec, Deziderij Cener, Milan Bobinski, Roman Brvar, Jože Možgan, Cvetka Kufal, Marica Lampič, Elizabeta Pohorec in drugi. Potem pa so tu še vidni posamezniki med videčimi, ki so dali izjave ob različnih priložnostih ali obogatili oddajo s svojim strokovnim znanjem, naj omenim le nekatere: Borut Pahor, Danilo Turk, Zoran Janković, Jurij Bizjak, prof. Zvezdan Pirtovšek, prof. Marko Hawlina ter številni drugi.

Si imela kdaj res hudo tremo? Kako si jo premagovala?

Tu pa imam res srečo. Ne vem, kaj je huda trema. Vem le, kaj je prijetna vznemirjenost, tesnoba zaradi odgovornosti in motivacijski adrenalin. A daleč od tega, da bi bila do stvari ravnodušna. Do vsake oddaje, do vsakega gosta čutim veliko spoštovanje in odgovornost. Da napetost vendar le obstaja, mi dokazujejo tudi sanje. Pogosto se mi namreč sanja, da bi se nekaj že moralo začeti, da sem tik pred tem, ko moram začeti brati ali govoriti, meni pa manjka še cel kup stvari. Seveda pa je malo odvisno tudi od okoliščin. Ni vseeno, s kom govorim, ali gre program v živo, kako poznana mi je tema in podobno.

Na četrtem Gala koncertu Radia Ognjišče si se pojavila tudi na odru Cankarjevega doma. Kako si se pripravljala na ta nastop?

Na tem koncertu so me predstavili kot voditeljico oddaje Luč v temi. Zdaj je od tega že četrto stoletje. Stati na odru Gallusove dvorane Cankarjevega doma je res posebno doživetje. Spomnim se dolge žametne obleke iz mehke brušene svile, v rdečem odtenku, po zgornjem delu posejane s tridimenzionalnimi vrtnicami barve starega zlata, ki sem jo dala izdelati za ta namen. V glavnem še tudi znam skoraj vse besedilo, ki sem ga takrat povedala. No, saj ga ni bilo ravno veliko. Tega človek ne pozabi. Še posebej, če to doživi v mladosti, ko mu te stvari še toliko več pomenijo. Seveda je za nekoga, ki ne vidi, to še posebej velik izziv. No, takrat pa sem prav zares imela tremo.

Kdo ti tehnično pomaga pri oddaji, kako tako sodelovanje poteka?

Delala sem že z več tehniki, a veliko večino oddaj sva ustvarila z Markom Zupanom. Kadar prinesem s seboj posnetke iz terena, jih tehnik po potrebi razreže, očisti ali med seboj spoji, da nastane celovit prispevek. Seveda moram jaz dati jasna navodila, kako in kaj. Če imam goste v studiu, mi nastavi snemanje, potem pa največkrat zapusti studio za čas pogovora. Kadar je treba na terenu posneti kaj bolj zahtevnega, kot npr. koncert ali okroglo mizo, pa gre z menoj in on poskrbi za snemanje. Če je oddaja v živo ali kontaktna, se morava jasno dogovoriti za besedna opozorila, s katerimi mi bo nadomestil signalne lučke ali besedilo na monitorju, česar ne morem videti. Ker jaz sedim v studiu, tehnik pa v režiji, ga v tem primeru slišim po slušalkah.

Ko imava tako pripravljene posamezne prispevke, posnameva še potrebno vezno besedilo in izbereva glasbo. Načeloma je izbor glasbe moje delo, a sem vesela kakega namiga z njegove strani. Potem pa preostane le še sestavljanje oddaje po mojem scenariju, vpis oddaje v napovednik ter po njenem predvajanju uvrstitev med podcaste oz. v arhiv.

So te poslušalci kdaj ogovarjali tudi na cesti, v trgovini, te klicali domov. Je bilo kdaj morda tega preveč?

Nikoli nisem doživela, da bi bili poslušalci vsiljivi ali kakor koli nadležni. Predstavljam si, da je razlika med radijskim in televizijskim medijem. Na radiu te ljudje ne vidijo, zato nisi tako vpadljiv. Zgodi se, da me prepoznajo po glasu potem, ko spregovorim. Sicer pa jaz nisem tako zaznamovana s tem delom kot kateri od rednih voditeljev, ki se v etru pojavlja domala vsak dan. Je pa prijetno slišati, ko kdo reče, da poslušča oddajo, da občuduje, kaj vse slepi in slabovidni zmoremo in podobno. Takrat človek ve, da trud ni zaman.

Sonja, v imenu vseh slepih in slabovidnih ter tudi ostalih poslušalcev se ti za ves vložen trud v vseh oddajah iskreno zahvaljujem. Hkrati seveda tudi odgovornim na Radiu Ognjišče, da so prepoznali naše delo in nam namenjajo svoj medijski prostor. Kako vidiš ti pot naprej?

Upam in želim si, da bo oddaja še dolgo živela, saj nimamo veliko priložnosti, da bi lahko sami oblikovali vsebine, ki jih želimo posredovati javnosti. Vrednost oddaje je gotovo tudi v tem, da jo vodi nekdo od nas, ki ne vidimo. Zato si želim, da ko bom nekoč izpregla, med nami najdemo mojega naslednika.

[Na vrh](#)

INVALIDSKO VARSTVO: **Začetek izvajanja Zakona o dostopnosti do proizvodov in storitev za invalide**

Avtor in sodelavec: *Brane But*

Državni zbor RS je 24. 1. 2023 sprejel Zakon o dostopnosti do proizvodov in storitev za invalide (ZDPSI), objavljen je v Uradnem listu RS, št. 14/2023 z dne 3. 2. 2023. Zakon bo začel veljati 28. junija 2025. V slovenski pravni red prenaša zahteve evropske direktive in predstavlja napredek za invalide, saj bodo lahko enakovredno dostopali do širšega nabora dostopnih proizvodov in storitev, kar bo omogočilo boljšo vključitev v družbo.

Z zakonom se povečuje varstvo invalidov kot potrošnikov. Sprejeta zakonodaja postavlja splošni okvir glede dostopnosti nekaterih proizvodov in storitev ter ureja pogoje za dostopnost za uporabnike z različnimi oblikami invalidnosti. Prav tako so določene obveznosti gospodarskih subjektov glede dostopnosti določenih proizvodov in storitev, opredeljeni so nadzorni organi za preverjanje zagotavljanja pogojev glede dostopnosti in določene sankcije za kršitve.

Kateri proizvodi in storitve bodo morali biti dostopni? Zakon določa dostopnost naslednjih proizvodov in storitev:

- računalniška strojna oprema in operacijski sistemi;
- bankomati, plačilni terminali in prodajni avtomati za vozovnice;
- terminali za elektronske komunikacije in avdiovizualne storitve;
- spletišča, mobilne aplikacije ter storitve e-trgovine;
- e-bralniki, elektronske knjige in programska oprema;
- potniški prevoz (spletišča, aplikacije, elektronske vozovnice, informacijski sistemi).

Kako lahko uporabniki podajo pritožbo? Uporabniki, ki bodo naleteli na ovire pri dostopnosti storitev ali proizvodov, se lahko pritožijo pri pristojnih organih. Postopki pritožbe vključujejo:

- prijavo ponudniku storitve ali proizvajalcu – zahteva za dostopnost v skladu z zakonodajo,
- pritožbo pri inšpekciji – v primeru neodzivnosti ponudnika,
- kontaktiranje Zagovornika načela enakosti ali invalidskih organizacij – za podporo pri uveljavljanju pravic.

Za več informacij o zakonu in postopkih pritožbe se lahko obrnete na:

- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti – Direktorat za invalide,
- invalidske organizacije in lokalna društva – pomoč pri uveljavljanju dostopnosti,
- uradne spletne strani zakonodaje in organov nadzora.

Z novimi predpisi bomo skupaj ustvarili bolj vključujočo družbo, kjer bodo imeli invalidi enakopraven dostop do vseh ključnih storitev in tehnologij.

Vir:

- <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2023-01-0238/zakon-o-dostopnosti-do-proizvodov-in-storitev-za-invalidi-zdpsi>

- Sporočevalec št.: 6/2025 z dne 10. 2. 2025 – spletni časopis Združenja invalidov – Forum Slovenije

[Na vrh](#)

DOBRO JE VEDETI: **Kulturna dediščina slepih: Od brajice do muzeja slepopisja v Sloveniji**

Avtor: *Stane Padežnik*

Članek predstavlja pobudo za ohranjanje kulturne dediščine slepih v Sloveniji, ki je prerasla v širši projekt ustanovitve Muzeja slepopisja. Opisuje postavitve Ustave RS v brajici v predsedniški palači, pomen unikatne osmerokotne mize slepega mojstra Francija Kovačiča ter priprave na muzejsko razstavo "SLEPOPISJE – Od točkopisa do e-bralca", ki bo na ogled aprila 2025. Razstava bo vključila zgodovinske eksponate, interaktivne vsebine in digitalni katalog, ki bo dostopen širši javnosti.

Pobuda za ohranjanje kulturne dediščine slepih

Leta 2023 sem na seji skupščine Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije (ZDSSS) predlagal, da obeležimo ustanovitev prvega Zavoda za slepe v Ljubljani s postavitvijo spominske plošče na stavbi nekdanje Stare porodnišnice, danes Ginekološke klinike. Pobuda je bila sprejeta, rezultat pa smo dosegli 5. junija 2024, ko smo slovesno odkrili spominsko ploščo in informativno tablo. Na dogodku je imela slavnostni govor predsednica Republike Slovenije, dr. Nataša Pirc Musar, s katero sem po koncu slovesnosti govoril o širši pobudi – ustanovitvi Muzeja slepopisja.

Predsednica je izrazila podporo tej zamisli in nas usmerila na svojega soproga, dr. Aleša Musarja, ki je velik ljubitelj muzejske dejavnosti. Tako se je nadaljeval proces snovanja muzeja, ki bo ne le ohranil zgodovino slepih in slabovidnih v Sloveniji, temveč tudi prispeval k širjenju zavedanja o pomenu brajice in drugih prilagojenih oblik pismenosti za slepe.

Od ideje do izvedbe: Pot do uresničitve muzeja slepopisja

Po prvem srečanju z dr. Alešem Musarjem smo na ZDSSS aktivno razmišljali o možnostih za vzpostavitev prostorov, namenjenih tudi muzeju slepopisja v okviru nove zgradbe ZDSSS. Razpravljali smo o lokaciji, zbiranju predmetov in konceptualni zasnovi muzeja. Ena izmed ključnih idej, ki sem jo izpostavil, je bila tudi pobuda za vpis brajice v register nacionalne nesnovne kulturne dediščine pri UNESCO, vpis v ta register pa bi si zagotovo zaslužile še vsaj štiri specifične dejavnosti oseb z okvaro vida na slovenskem, ki sodijo med nesnovno kulturno dediščino.

Na več sestankih smo člani komisije za muzejsko dejavnost skupaj z vodstvom ZDSSS že pred tem soglašali, da bi bila najprimernejša začasna lokacija za postavitve stalne muzejske razstave v Knjižnici slepih in slabovidnih Minke Skaberne na Kotnikovi 32 v Ljubljani.

Medtem je g. Musar predlagal, da bi v okviru te pobude del razstave – Ustavo Republike Slovenije v brajici – začasno postavili tudi v prostore Urada predsednice

RS. To bi simbolno poudarilo pomen brajice kot temelja pismenosti slepih in njihovo vključenost v širšo družbo.

Posebno vrednost temu projektu je dodala tudi zamisel, da bi razstava v predsedniški palači vključevala osmerokotno mizo, ki jo je izdelal slep lesarski mojster Franci Kovačič. Ta unikatni kos pohištva bi bil odlično umeščen v razstavni prostor, kjer bi poleg njega ponosno stala Ustava v brajici, dostopna vsem obiskovalcem palače.

Slika: Franci Kovačič, slep lesarski mojster, pri delu v svoji delavnici na krožni žagi.

Razstava Ustave RS v brajici v predsedniški palači

Na dan pred mednarodnim dnevom bele palice, 14. oktobra 2024, smo v Uradu predsednice Republike Slovenije slovesno postavili Ustavo RS v brajici na osmerokotno mizo, ki jo je izdelal slepi lesarski mojster Franci Kovačič. Dogodek je bil rezultat večmesečnega usklajevanja in priprav, pri čemer je pomembno vlogo odigralo sodelovanje med ZDSSS, Urdom predsednice RS in ustvarjalci razstavnega prostora.

Slika: Unikatna osmerokotna miza s stoloma, ki jo je izdelal slepi mojster Franci Kovačič, zdaj del razstave Ustave RS v brajici.

Franci Kovačič, ki je v svojih 85 letih ustvaril številne unikatne lesene izdelke, se zaradi starosti in skromnosti sprva ni želel osebno udeležiti dogodka, vendar ga je na koncu skupaj z njegovimi izdelki pripeljal sin Martin. Miza in priložena osmerokotna stola sta bila v zadnjih dneh pred slovesnostjo restavrirana, saj sta bila v uporabi že več kot 35 let. Sredi te impozantne mize je bila razprta Ustava RS v brajici, poleg nje pa povečana uokvirjena fotografija Kovačiča pri delu v svoji delavnici.

Dogodek je vodil dr. Aleš Musar, ki je v predsedničinem imenu izrazil podporo tej pobudi. V slavnostnem nagovoru je poudaril pomen prisotnosti brajice v predsedniški palači ter njen simbolni pomen za inkluzijo slepih in slabovidnih v družbo. Nato je predsednik ZDSSS iz brajeve Ustave poiskal člen, ki govori o pristojnostih predsednice RS, ter ga prebral navzočim. Kovačič se je v svojem govoru zahvalil za izjemno čast, da je njegov lesarski izdelek razstavljen v tako imenitnem prostoru, obenem pa poudaril, da si ni nikoli predstavljal, da bo njegovo delo doseglo tako visoko raven priznanja.

Slika: Slovesna otvoritev predrastave v palači predsednice Republike Slovenije

Razstava ustave v brajici bo v predsedniški palači ostala na vpogled do konca predsedničnega mandata, kar pomeni pomemben korak k širšemu ozaveščanju o kulturni dediščini slepih in pomenu brajice.

Muzejska razstava slepopisja: Od točkopisa do e-bralca

Zamisel o Muzeju slepopisja se je razvila v širšo pobudo, katere cilj je celovita predstavitev zgodovine in pomena brajice ter drugih prilagojenih oblik pismenosti za slepe. Muzejska razstava, ki nosi naslov "SLEPOPISJE – Od točkopisa do e-bralca", temelji na rdeči niti: Pismenost slepih – z brajico do uveljavitve v poklicu in družbi.

Osrednji del razstave bo predstavljen v začetku aprila 2025 v prostorih KSS Minke Skaberne na Kotnikovi 32 v Ljubljani. Razstava bo vsebovala približno 60 eksponatov, ki bodo opremljeni s spremnimi besedili tako v črnem tisku kot v brajici. Obiskovalcem bo na voljo tudi zgibanka z izbranimi eksponati, QR koda pa jih bo popeljala do digitalnega kataloga, kjer bodo podrobnejši opisi razstavljenih predmetov, zvočne predstavitve ter 26 slepopisnih zgodb, povezanih s posameznimi eksponati.

Poleg fizičnih predmetov bo razstava vsebovala tudi večpredstavnostne vsebine. Na voljo bodo arhivski filmski posnetki, kratki videoposnetki o učenju brajice in desetprstnega slepega tipkanja ter zvočna pričevanja starejših slepih, ki so jih posneli študentje Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete v Ljubljani.

Muzejska razstava bo razdeljena na sedem vsebinskih sklopov. Ti bodo zanimivi tako za slepe in slabovidne, ki poznajo brajico in prilagojene naprave, kot tudi za širšo javnost, ki se s to tematiko še ni srečala. Že med pripravo razstave so študentje, ki so sodelovali pri snovanju, izražali presenečenje nad bogastvom in kompleksnostjo kulturne dediščine slepih.

Prihodnji načrti

Muzejska razstava slepopisja ni le poklon bogati kulturni dediščini slepih, temveč tudi pomemben korak k ozaveščanju širše javnosti o pomenu pismenosti slepih in njihovi vlogi v družbi. Vzpostavitev razstave v predsedniški palači ter priprava stalne muzejske postavitve predstavljata temeljne korake na poti do ustanovitve celovitega Muzeja slepopisja, ki bo dolgoročno varoval in predstavljal zgodovino pismenosti in bogastvo kulturne dediščine slepih in slabovidnih v Sloveniji.

Prvotno je bila otvoritev osrednjega dela muzejske razstave načrtovana za januar 2025, vendar je bila zaradi objektivnih razlogov prestavljena na april 2025. Nova časovnica nam je omogočila dodatno izboljšanje razstavljenih vsebin ter vključitev dodatnih eksponatov in interaktivnih elementov. Na ogled ne bodo postavljeni le predmeti, temveč tudi zgodbe, ki jih spremljajo, dostopne bodo avdio pripovedi, digitalni katalog ter videoposnetki, ki bodo prikazali proces učenja brajice in drugih slepopisnih tehnik.

V prihodnje želimo razstavo še nadgrajevati, sčasoma pa ustanoviti stalni Muzej slepopisja, ki bo osrednji prostor za raziskovanje in ohranjanje kulturne dediščine slepih in drugih oseb z okvarami vida. Pri tem se bomo povezovali s strokovnjaki iz različnih področij, od muzeologije do tehnologije za slepe, in iskali nove načine za predstavitev zgodovine slepih in njihove pismenosti sodobni publiki.

Vabilo: Otvoritev in predstavitev omenjene muzejske razstave z naslovom: SLEPOPIJSJE OD TOČKOPIISA DO E-BRALCA, z rdečo nitjo sporočilnosti: Pismenost slepih, z brajico do uveljavitve v poklicu in v družbi, bo v petek, 11. aprila 2025, ob 11. uri v prostorih Knjižnice slepih in slabovidnih Minke Skaberne na Kotnikovi 32 v Ljubljani. Lepo vabljeni!

[Na vrh](#)

PAMETNI TELEFONI: **Posodobljena aplikacija Envision**

Avtor in sodelavec: *Safet Baltič*

Z zadnjo posodobitvijo operacijskega sistema IOS v različici 18, se je posodobila tudi večnamenska aplikacija Envision, ki je namenjena pomoči slepim in slabovidnim pri vsakodnevnih opravilih, in ki v svoji novi podobi prinaša kar nekaj novosti.

Envision

Posodobljena aplikacija Envision glede na starejšo verzijo ponuja popolnoma nov videz ter funkcionalnosti, z namenom lažje uporabe ter razumevanja njenega delovanja. S posodobljeno verzijo IOS 18, ki omogoča delo na Iphonu v slovenskem jeziku, tudi Envision ponuja slovenski vmesnik. Najbolj pa razveseljuje dejstvo, da je aplikacija v letu 2023 s plačljive prešla na popolnoma brezplačno verzijo. Aplikacijo si lahko naložite s pomočjo aplikacije App Store.

Kaj aplikacija ponuja in kaj lahko pričakujemo od nje?

Ko odpremo aplikacijo, se na dnu zaslona prikažejo trije zavihki, ki ponujajo naslednje možnosti:

Zavihek 1: APP (aplikacija); ko označimo ta zavihek, aplikacija na zaslonu prikaže padajoči izbirnik funkcij, po katerem se premikamo s flikanjem z enim prstom od spodaj navzgor, ter ponudi naslednje možnosti:

1. Takojšnje besedilo; če z dvoklikom označimo to možnost, bo aplikacija pričela s takojšnjim branjem teksta, ki ga bo zaznala z pomočjo kamere. Ob tem se na vrhu zaslona prikažeta dva gumba, in sicer gumb Povečevalno steklo, s katerim si lahko slabovidni povečajo zajeti tekst, in gumb Prednostni jezik, kjer lahko izbiramo jezik branja ter prepoznavo jezika teksta. V tej možnosti bere tekst s strani časopisa, tiskanih besedil na listih papirja, zaslonov raznih naprav in podobnih podlag. Seveda ta opcija ponuja tudi branje ročno pisanega teksta, pri katerem pa je pomembno, da je napisan čitljivo, sicer bomo težko razumeli, kaj je napisano.

2. Skeniraj besedilo; ko označimo to možnost, se na vrhu zaslona prikažejo naslednji gumbi: Povečevalno steklo, Prednostni jezik, Skeniraj besedilo, nastavitve – pod to možnostjo lahko vklopimo ali izklopimo: samodejno zaznavanje jezika teksta, možnost zaznavanja postavitve teksta, tabel ipd. na listu papirja in opcijo predvajanja zvoka med obdelavo teksta, na koncu pa v padajočem izbirniku lahko nastavimo bodisi enkratno, ali pa paketno skeniranje. Ob tem 'paketno' pomeni, da lahko poskeniramo več strani zapored in jih shranimo v eno datoteko. Za čim bolj optimalno skeniranje teksta položite kamero telefona na sredino strani in jo počasi dvigujte proti gor, medtem ko vas bo Voice Over usmerjal z pomočjo govora. Ko bo aplikacija zaznala celoten tekst, bo samodejno posnela stran.

Po opravljenem skeniranju se na zaslonu telefona prikaže skeniran tekst, na koncu le-tega pa so na voljo naslednji gumbi:

Možnosti izvoza, kjer vam ponudi možnosti kot so shranitev v knjižnico aplikacije, shranitev v pdf ali txt obliki, ali pa odložitev teksta v odložišče, od koder ga zatem prilepimo v drugo aplikacijo;

Igraj; če dvotapnemo to možnost, bo Voice Over pričel s samostojnim predvajanjem celotnega dokumenta, tudi če ima ta več strani;

Predvajanje od začetka strani; če dvokliknemo ta gumb, bo Voice Over pričel brati stran, na kateri se nahajate;

Prejšnja stran; s tem gumbom se premaknete eno stran nazaj;

Naslednja stran; pod tem gumbom se premaknete za eno stran naprej;

Ponovno skeniraj stran; če niste zadovoljni z opravljenim delom, ponovite skeniranje strani.

3. Knjižnica; ko označimo Knjižnico, se na zaslonu prikažejo vse datoteke, ki smo si shranili po opravljenem skeniranju. Pri tem lahko datoteke izbrišemo ali preimenujemo ter urejamo po naši izbiri.

* Uvozi datoteko; ko dvokliknemo to opcijo, aplikacija ponudi možnost uvoza datotek iz pametnih očal Envision, zatem besedilne datoteke in na koncu možnost uvoza slikovnih datotek. Ko uvozimo datoteko, pa aplikacija prične z njeno preoznavo – v primeru slike nam bo povedala, kaj je na sliki, v primeru besedilne datoteke pa bo prepoznala tekst.

4. Skeniraj črtno kodo; tukaj aplikacija omogoča skeniranje črtnih kod na izdelkih ter njihovo prepoznavo. Pri tem je potrebno poudariti, da tudi Envision prepozna zgolj tiste izdelke, za katere so bili vneseni podatki ter ostale podrobnosti na splet.

5. Opišite sceno; ko dvokliknemo to možnost, se na zaslonu prikažeta dva gumba in sicer: Pridobite kratek opis – če dvokliknemo ta gumb, aplikacija z besedo ali dvema pove, kaj je na sliki; Pridobite podroben opis – ta opcija ponuja podroben opis slike s pomočjo umetne inteligence. Ne glede na to, katero možnost ste izbrali, aplikacija po opravljeni prepoznavi ponudi dodatne gumbe kot so: Shrani fotografijo z opisom – če dvokliknete, bo aplikacija shranila sliko z opisom v aplikacijo Fotografije, Vprašajte Envision nastavitve – pod tem gumbom nastavimo, na kakšen način postavimo vprašanje, torej glasovno ali z vnosom besedila, polje za vnos vprašanja umetni inteligenci za še podrobnejši opis scene na sliki in na koncu gumb Pošlji vprašanje, s katerim pošljemo prej postavljeno vprašanje v dodatno obdelavo.

6. Raziščite; ko označimo opcijo, bo aplikacija pričela s prepoznavo predmetov v naši okolici. Pri tem je pomembno, da napravo premikamo počasi, s čimer bo aplikacija lažje prepoznala predmet, ki ga iščemo. Bralnik zaslona bo to posredoval skozi govor.

* Najdi predmete; ko dvokliknemo to možnost, aplikacija ponudi na izbiro predmete. Po izbiri enega izmed njih, nas aplikacija z pomočjo zvoka in vibracij usmerja do izbranega cilja.

7. Skeniraj dostopen QR; ta možnost nam pomaga pri skeniranju dostopnih QR kod. Ko aplikacija zazna QR kodo, nam na zaslonu prikaže njeno vsebino.

8. Zaznavanje barv; ko dvotapnemo to možnost, aplikacija s pomočjo kamere skenira našo okolico in predmete ter z govorom posreduje barve, ki jih je zaznala kamera.

9. Teach Envision (nauči Envision); ko označimo to možnost, aplikacija na zaslonu ponudi gumb, s katerim zajamemo 5 slik znane osebe in zatem vnesemo njeno ime. Ko opravimo z učenjem aplikacije obrazov oseb, se na zaslonu prikaže seznam oseb, ki smo jih shranili.

Najdi ljudi; ko dvotapnemo to možnost, bo aplikacija s pomočjo kamere zaznavala ljudi v naši okolici in nam bo ob tem povedala tudi razdaljo do njih. Če pa smo pri prejšnji možnosti učenja obrazov vnesli naše znance, nam bo aplikacija povedala ime osebe in razdaljo do nje.

Zavihek 2: Envision glasses (Envision očala); če označimo drugi zavihek na dnu zaslona, nam aplikacija ponudi gumbe kot so:

- * Zahtevajte predstavitev; če dvotapnemo ta gumb, se odpre spletna stran, kjer vnesemo zahtevane podatke in Envision nas bo povezala z dobaviteljem, ki bo opravil predstavitev pametnih očal.
- * Nakup očal Envision; tukaj lahko opravimo nakup pametnih očal.
- * Začni seznanjati moja očala Envision; tukaj bo aplikacija povezala pametna očala in našo napravo.

Zavihek 3: Nastavitve; ko tapnemo zadnji zavihek na dnu zaslona, se prikažejo naslednji gumbi:

- * Ustvari račun; tukaj si ustvarimo brezplačen račun z našim e-naslovom,
- * Podprite razvijalce; če dvotapnete ta gumb, vas bo aplikacija prosila za donacijo razvijalcem,
- * Kaj je novega v tej posodobitvi; pod to opcijo aplikacija na zaslonu prikaže vse nadgradnje, ki smo jih naložili, in kaj so ti popravki vsebovali,
- * Struktura menija; tukaj lahko nastavimo in prilagodimo našim potrebam, katere možnosti nam aplikacija ponudi v padajočem meniju, ko označimo zavihek APP (aplikacija).

Na koncu pa aplikacija ponudi raznovrstne nastavitve, kot je željeni govor, jezik branja, podajanje ocene glede aplikacije in še več.

Kot že omenjeno, je aplikacija Envision od poletja 2023 brezplačna, zato jo je gotovo koristno naložiti in preizkusiti. Ne nazadnje je ta trenutek Envision edina večnamenska aplikacija, namenjena slepim in slabovidnim, ki omogoča delo v slovenščini.

Na vrh

NAMIGI IN NASVETI: Podpora za Windows 10 se bo končala oktobra 2025, Posnetek zaslona z bližnjičnimi tipkami

Avtor in sodelavec: *Brane But*

Microsoft po 14. oktobru 2025 ne bo več zagotavljal brezplačnih posodobitev programske opreme prek storitve Windows Update, tehnične pomoči ali varnostnih popravkov za Win 10. Win 10 lahko brezplačno nadgradite na Win 11. Včasih želimo z nekom deliti določeno informacijo, ki jo imamo prikazano na zaslonu računalnika, ali pa jo želimo kot sliko preprosto shraniti za kasneje. Hiter posnetek zaslona je idealna rešitev. Kako si pri tem lahko pomagamo z bližnjičnimi tipkami?

168. Podpora za Windows 10 se bo končala v oktobru leta 2025

Microsoft po 14. oktobru 2025 ne bo več zagotavljal brezplačnih posodobitev programske opreme prek storitve Windows Update, tehnične pomoči ali varnostnih popravkov za Windows 10. Vaš računalnik bo še vedno deloval, vendar vam priporočamo nadgradnjo na sistem Windows 11. Windows 11 zagotavlja sodobno in učinkovito izkušnjo, oblikovano, da izpolnjuje trenutne zahteve po večji varnosti.

Windows 10 lahko brezplačno nadgradite na Windows 11.

Če vaš računalnik izpolnjuje minimalne zahteve za nadgradnjo s sistema Windows 10 na 11, se v storitvi Windows Update prikaže možnost za brezplačno nadgradnjo na Windows 11. Če vašega računalnika ni mogoče nadgraditi na Windows 11 ali če ga želite zamenjati, lahko preidete na Windows 11 tako, da kupite nov računalnik.

Možnost prehoda iz Windows 10 na Windows 11 na vašem računalniku preverite prek naslednje povezave:

[Preverite nastavitve storitve Windows Update](#)

Lahko pa na Windows 11 preidete tudi z Windows 7 ali z Windows 8.1. Možnosti tega prehoda poiščite na naslednji povezavi:

[Konec podpore za Windows 10, Windows 8.1 in Windows 7 | Microsoft Windows](#)

Vir: [Konec podpore za Windows 10, Windows 8.1 in Windows 7 | Microsoft Windows](#)

169. Posnetek zaslona z bližnjičnimi tipkami

Včasih želimo z nekom deliti določeno informacijo, ki jo imamo prikazano na zaslonu računalnika ali pa jo želimo kot sliko preprosto shraniti za kasneje. Hiter posnetek zaslona je idealna rešitev. Windows ima kar nekaj možnosti, ki nam vse skupaj poenostavijo. Oglejmo si, kako si pri tem lahko pomagamo z bližnjičnimi tipkami.

Namenska tipka Print Screen ali PrtScn

Če želimo zajeti celoten zaslon, to lahko naredimo tako, da pritisnemo tipko Print Screen ali PrtScn na tipkovnici. Posnetek celotnega zaslona se bo kopiral v odložišče, nikjer pa ne bo shranjen, pravzaprav se nam bo zdelo, kot da nismo naredili ničesar. Odpreti bomo morali kakšno orodje za urejanje, na primer Microsoft Word ali katerikoli urejevalnik fotografij, vanj prilepimo posnetek zaslona in shranimo to datoteko.

S tipkama Alt + Print Screen posnamemo le okno odprte aplikacije. Tako zajamemo le tisto, kar želimo oziroma kar je nujno potrebno, in se tako izognemo, da bi drugi, če jim pošljemo ta posnetek, videli ostale odprte aplikacije in podatke na zaslonu.

Posnetek zaslona, ki se tudi shrani: tipki Win + Print Screen

Če želimo zajeti celoten zaslon in obenem posnetek shraniti, kliknemo tipki Win + Print Screen. Zaslon se bo za trenutek zatemnil, ustvaril pa se bo posnetek, ki se bo samodejno shranil v mapo Slike oziroma njeno podmapo Posnetki zaslona.

Vir: <https://racunalniske-novice.com/6-razlicnih-nacinov-za-shranjevanje-zaslonskih-slik-na-racunalniku/>

[Na vrh](#)

TEHNIČNI PRIPOMOČKI: **Preprosti telefoni na tipke, digitalni označevalec Penny Labeler, ugodna prenosna elektronska lupa Mano 5 in nov telefon BlindShell 3**

Avtor: Petra Derganc, strokovna sodelavka za tehnične pripomočke na ZDSSS

Članek predstavlja nove naprave na slovenskem trgu, kratkemu opisu preprostih mobilnih telefonov za slepe sledi predstavitev preprostega telefona francoskega proizvajalca Kapsys MiniVision2+, digitalnega označevalca Penny Talks, prenosne elektronske Lupe Mano5 in novega modela telefona BlindShell Classic 3. Predstavljeno je delovanje in način uporabe naprav, ter podatki za nakup.

Preprost telefon na tipke z govorno podporo: MiniVision2+ podjetja Kapsys

Razvoj pametnih telefonov in njihova popularnost je omejila razvoj in obstoj preprostih telefonov na tipke, da bi imeli telefoni še govorno podporo, pa je bil včasih že skoraj čudež. V zadnjih nekaj letih pa se je stanje malce izboljšalo. Najprej so nas leta 2020 s solidnimi telefoni na tipke z govorno podporo zelo prijetno presenetili češki proizvajalci BlindShell s svojim Classicom. Ta je bil še v začetnih povojih, a so ga v slabih dveh letih preoblikovali in s prihodom novega modela BlindShell Classic 2 dokazali, da se kljub »omejenosti« na tipke tudi tak telefon lahko zelo približa pametnemu telefonu in da je uporaba aplikacij možna tudi na telefonu s tipkami. Da pa bi zadovoljili potrebe osnovnih uporabnikov, so na tržišče hkrati plasirali telefon BlindShell Lite, ki je nasledil njihov prvi telefon Classic 1, le da ima Lite še bolj omejen nabor funkcij. Tako omogoča klicanje, pisanje sporočil, osnovne funkcije, kot so hitro klicanje in shranjevanje stikov ter osnovna orodja, kot so alarm, budilka, časovnik, koledar, opombe, kalkulator in štoparica. Zelo primeren tudi za starejše uporabnike. Tudi cena BlindShell Lite-a je prijazna, in sicer 220 EUR, nakup pa lahko opravite na Zvezi društev slepih in slabovidnih Slovenije, kontakt: petra.derganc@zveza-slepih.si, 01 47 00224.

Preprost in zanimiv telefon: MiniVision2+ podjetja Kapsys

V decembru smo pridobili na tržišču še en preprost, a kljub temu dovolj zanimiv telefon, MiniVision2+ podjetja Kapsys. Njegovega večjega brata, ki je dostopen pametni telefon s tipkami SmartVision3 smo si podrobneje pogledali v prejšnji številki revije Rikoss. Tokrat vam predstavimo MiniVision2+.

MiniVision2+ se ponaša z zelo dobro oblikovanimi tipkami, so namreč velike in dobro otipne. Prilagojene so tako za tip, kot za omejen vid. Številke so dovolj velike, da jih vidijo tudi slabovidni in starejši ljudje, tipne oznake pa nam omogočijo hitro prepoznavo glavnih tipk s pomočjo tipa. Telefon je manjših dimenzij (125 x 60 x 13.5 mm), vseeno pa je dovolj velik, da ga dobro držimo v rokah. Pakiranje vsebuje poleg telefona še nekaj zelo dobrodošlih dodatkov, in sicer polnilec in kabel za polnjenje tipa C, adapter za polnjenje, polnilno postajo in celo ovitek za telefon.

MiniVision2+ vsebuje več preprostih in zelo uporabnih aplikacij. Ker gre za osnovni telefon, nima dostopa do trgovine z aplikacijami (na primer Google Play), zato uporabnik ne more dodati dodatnih. Poleg aplikacij za telefon, stike in sporočila, vključuje tudi aplikacijo za kamero, prepoznavanje denarja, detektor barv, detektor svetlobe, vremensko napoved, snemalnik glasu, zapiske in funkcijo »Kje sem«. Vse aplikacije so zelo preproste, z enostavnimi meniji in omejenimi možnostmi nastavitvev. Kot primer poenostavitve, vremenska aplikacija prikazuje podatke samo za vašo trenutno lokacijo in ne za druga mesta. Funkcija »Kje sem« prav tako prikaže le vaš trenutni naslov in ne omogoča načrtovanja poti ali drugih funkcij GPS-a.

Govorna sinteza na tem telefonu je slovenska Google sinteza, ki je lepo razločna in jasna, ima pa še nekaj nepravilnosti, ki so v odpravljanju. Telefon je bil zasnovan za slepe in slabovidne in je temu primerno prilagojen. Je odličen za manj zahtevne uporabnike.

MiniVision2+ lahko kupite na Zvezi društev slepih in slabovidnih Slovenije. Cena je 430 EUR ali približno 80 eur na vrednotnico s 85% kritjem, kontakt: petra.derganc@zveza-slepih.si, 01 47 00224.

Digitalni označevalnik Penny Talks

Že nekaj časa so na tržišču različni digitalni označevalci, ki omogočajo enostavno označevanje predmetov. Predstavljamo vam Penny Talks švedskega podjetja TalkTech.

Penny Talks je pripomoček za slepe in slabovidne. Naprava je zasnovana za prepoznavo označenih predmetov s pomočjo posebnih nalepk, na katere uporabnik lahko posname željene podatke. Uporaba je zelo enostavna, saj ima Penny Talks le 3 gumb: vklop/izklop in dva gumba za glasnost (+ in -). Delovanje: Penny Talks vklopimo ga s spodnjim delom približamo nalepki, na katero želimo posneti svoje sporočilo. Sporočilo »to je nova nalepka« nam pove, da lahko na to nalepko posnamemo svoje sporočilo. Pridržimo katerikoli gumb za glasnost in ko slišimo »začni snemanje« posnamemo, kar želimo. Na primer, če označujemo začimbe, posnamemo »peteršilj«. Ko končamo s snemanjem, spustimo tipko in zapis se shrani na nalepko. Za brisanje te opombe se s spodnjim delom dotaknemo nalepke, kjer je posneto sporočilo, hkrati pridržimo obe tipki za glasnost (deluje tudi, če ju pridržimo s palcem, torej enim prstom) dokler ne slišimo sporočila »izbrisano«.

Nalepke so zelo kvalitetne in primerne za večkratno uporabo, prav tako se odlično obnesejo v zmrzovalniku, na oblačilih, saj so odporne na vodo in mečkanje, zdravilih, označite lahko tudi obutev, CD-je itd. Za delovanje naprave sta potrebni dve AAA bateriji, vsebuje govorni vmesnik za 13 jezikov, po novem na voljo tudi v slovenskem jeziku. Posnamemo lahko do 2700 zvočnih sporočil.

S svojim preprostim delovanjem nas je navdušil.

Penny Talks lahko kupite na Zvezi društev slepih in slabovidnih Slovenije. Cena predvidoma 169 EUR, kontakt: petra.derganc@zveza-slepih.si, 01 47 00224, ali v trgovini DIOPTA: info@diopta.si, 01 51 981 48, cena: 169 EUR,

ali v spletni trgovini slepslaboviden.si, kontakt: info@slepslaboviden.si, 051 303 336, cena 170 EUR.

Novost na slovenskem tržišču: Ugodna elektronska prenosna lupa Mano 5

Pred kratkim je prišla na naše tržišče nova elektronska lupa podjetja Reinecker z imenom Mano 5. Kot vsaka elektronska lupa je namenjena povečevanju teksta. Je manjših dimenzij in zato priročna za v žep ali torbico. Ima solidno povečavo in sicer od 4x do 20x. Na voljo je 19 različnih barvnih kombinacij za izboljšanje kontrasta. Na lupo si lahko pripnete priloženi ročaj, ali pa uporabite naslon in lupo naslonite na površino. Ima le 3 gumbе za upravljanje, tako da je njena uporaba res enostavna. Cena te lupe je tudi njen glavni adut, 470 EUR z DDV, kar pomeni okrog 90 EUR doplačila ob vrednotnici s 85% sofinanciranjem. Ob 100% sofinanciranju, tako doplačate le 20 eur.

Ali je to najboljša prenosna elektronska lupa? Definitivno ne. Njen manko je v resoluciji, saj vsebuje šibkejšo kamero in je zato na več kot 30 cm oddaljenega teksta ne moremo uporabljati. Ko pa jo položimo na tekst ali pa približamo na razdaljo 5 cm, pa bomo z njo zelo zadovoljni.

Prenosno elektronsko lupo Mano 5 lahko kupite na Zvezi društev slepih in slabovidnih Slovenije: Cena 170 EUR, kontakt: petra.derganc@zveza-slepih.si, 01 47 00224

Presenečenje leta: nov telefon podjetja Matapo BlindShell Classic 3

Novembra lanske leto so nas proizvajalci odličnega telefona na tipke BlindShell Classic 2 presenetili z novico o novem modelu z imenom BlindShell Classic 3, ki je bil razvit na podlagi odzivov in ocen uporabnikov modela BlindShell Classic 2. Od februarja je na voljo tudi slovenskim kupcem.

Po obliki in načinu upravljanja je popolnoma enak kot BlindShell Classic 2, ima pa tri bistvene in zelo dobrodošle novosti. Prva je virtualni AI asistent Luna, ki deluje na podoben način kot Applova Siri, z njo lahko upravljate s telefonom, odpirate aplikacije, dodajate alarme, urejate opomnike in podobno, odgovarja vam na vprašanja in poenostavlja vsakodnevne naloge. Luna deluje solidno, je pa še nekaj prostora za izboljšave. Kot smo že spoznali pri BlindShell Classic 2 telefonu, pa te izboljšave običajno prihajajo hitro in so izvedene v obliki hitrih posodobitev. Torej naj nas začetne težavice ne odvrnejo od nakupa. Druga novost je aplikacija Tandem, ki je posebej zasnovana za slepe in slabovidne uporabnike. Gre za popolnoma dostopno aplikacijo za klepete, ki pa je na voljo tudi uporabnikom drugih telefonov, ne le BlindShell Classic 3. Odličen dodatek pri tej aplikaciji pa je možnost upravljanja telefona na daljavo. To pomeni, da se ob morebitnih zapletih na telefonu lahko povežete prek aplikacije s prijateljem ali serviserjem, in ta vam lahko pomaga na daljavo, seveda z vašim dovoljenjem. Tako vam je prihranjen obisk servisa. Tretja zelo dobrodošla novost pa je dostop do vseh zunanjih aplikacij. Kot vemo, so nekatere dostopnejše, druge manj. Ob nalaganju in uporabi zunanjih aplikacij se

vklopi tudi zaslon na dotik. Tako lahko zunanje aplikacije upravljate prek dotika, če tega niste vešči, pa se da veliko opraviti tudi s tipkami. A ne vse in prav zato so v BlindShellu zagotovili tudi občasen avtomatski vklop zaslona na dotik, ko je to potrebno. Malenkostne spremembe so tudi v materialu ohišja telefona, ki je prijetnejše na otip. Na voljo je v dveh barvah, v oceansko modri (temno modra) in zlati barvi.

BlindShell Classic 3 se je zelo približal pametnim telefonom in je primeren za vse uporabnike, ki bi želeli imeti širok nabor aplikacij, možnost upravljanja telefona s pomočjo AI in hkrati imeti telefon na tipke.

Če iščete pametni telefon s tipkami, je BlindShell Classic 3 trenutno ena najboljših izbir na trgu. BlindShell je z njim naredil velik korak naprej in se premika v pravo smer.

Telefon BlindShell Classic 3 lahko kupite na Zvezi društev slepih in slabovidnih Slovenije. Cena 650 EUR, kontakt: petra.derganc@zveza-slepih.si, 01 47 00224

[Na vrh](#)

MEDNARODNE NOVIČKE: Sodelovanje med EBU in AccessibleEU, WBU poročilo o dostopnosti, Evropska komisija nadgradila Evropsko strategijo invalidnosti, Razstava v okviru projekta Vseslovenska akcija ozaveščanja o socialnem vključevanju invalidov v Sloveniji, Smernice Evropske komisije za deinstitucionalizacijo na področju invalidskega varstva, Priporočila Sveta EU na področju zaposlovanja invalidov.

Avtor: *Anja Uršič*

Prevod: *strojno*

Sodelovanje med centrom AccessibleEU in EBU

EBU in AccessibleEU sta navezala strokovne stike in z veseljem nadaljujeta sodelovanje. Center podpira izvajanje zakonodaje Evropske unije na področju dostopnosti in deluje na področjih, kot so grajeno okolje, promet ter informacijske in komunikacijske tehnologije. Z usposabljanjem in dogodki si AccessibleEU prizadeva za krepitev zmogljivosti na področju dostopnosti v državah EU in povezovanje deležnikov, odgovornih za izvajanje pravil o dostopnosti v EU. Center je od svoje ustanovitve leta 2023 organiziral skupno 183 dogodkov in tri spletne tečaje, na katerih je usposabljal strokovnjake o dostopnosti in omogočal delovne odnose med institucijami, strokovnjaki za dostopnost in strokovnjaki z različnih področij.

Enako AccessibleEU izvaja študije ter pripravlja smernice in podporno gradivo za izvajanje dostopnosti v krajih, izdelkih in storitvah, ki so na voljo na njegovem spletišču. Poleg tega center spremlja dostopnost v vseh 27 državah članicah. Okvir spremljanja je sestavljen iz strukturnih kazalnikov, kazalnikov procesov in kazalnikov rezultatov, rezultati teh raziskav pa so na voljo na spletni strani. S stalno rastočo spletno knjižnico o dostopnosti, ki vključuje 260 referenc in več kot 300 dobrih praks iz vseh držav članic, novicami o dostopnosti iz vse Evrope in skupnostjo strokovnjakov iz prakse, ki šteje več kot 3.450 strokovnjakov, je AccessibleEU postal skupna evropska točka „vse na enem mestu“ o dostopnosti.

Evropska zveza slepih in AccessibleEU sta se v teh dveh letih povezali, vzpostavili strokovne odnose in spodbujali dejavnosti drug drugega, kot so priporočila EBU o izboljšanju dostopnosti plačilnih terminalov (zunanja povezava), o katerih je AccessibleEU poročal na svoji spletni strani. Predvsem pa obe instituciji načrtujeta skupno delavnico za leto 2025. EBU in AccessibleEU sta navdušena nad tem dogodkom in nadaljnjim sodelovanjem v prihodnosti.

Vir: <http://www.euroblind.org/>

Globalni program WBU za vključujoč in dostopen urbani razvoj (IAUD)

Poročilo o napredku in učenju povzema pot k mestom za vse, pri čemer izpostavlja napredek, dosežen pri spodbujanju dostopnosti, spodbujanju smiselne vključenosti in

zagotavljanju sodelovanja več deležnikov. Z usklajevanjem z globalnimi agendami, spodbujanjem Nove urbane agende in obveznosti iz Konvencije o pravicah invalidov je program odigral pomembno vlogo pri zagotavljanju lokalizacije in učinkovitega izvajanja člena 9 Konvencije o pravicah invalidov v mestih in skupnostih po vsem svetu.

V poročilu so poudarjene ključne izkušnje, pridobljene med izvajanjem programa, pri čemer je poudarjena ključna potreba po okrepitvi glasov marginaliziranih skupnosti, premostitvi obstoječih vrzeli v zmogljivostih ter zagotavljanju smiselnega sodelovanja članov WBU in partnerjev OPD. Poročilo poudarja ključno vlogo invalidskih organizacij (OPD) pri oblikovanju prizadevanj za urbanizacijo in se zavzema za njihovo priznanje kot osrednjih deležnikov v procesih odločanja.

V prihodnosti so trajne naložbe in zaveze, da bo dostopnost postala standardna praksa, opredeljene kot bistvene sestavine za pospeševanje vključujočega urbanega razvoja in učinkovito reševanje najbolj perečih vprašanj današnjega časa, vključno s podnebnimi spremembami. S sprejetjem načel CRPD, podpiranjem sodelovanja OPD ter dajanjem prednosti vključevanju, dostopnosti in univerzalnemu oblikovanju lahko vlade in organizacije utirajo pot pravičnejši in odpornejši prihodnosti za vse.

V tem poročilu je opredeljenih 19 ključnih priporočil za vsa področja dela programa IAUD, vključno z zagovorništvom, krepitvijo zmogljivosti, partnerstvi ter upravljanjem in delovanjem programa. Ta priporočila služijo kot smernice za prihodnje ukrepe programa IAUD, njegovih partnerjev in zaveznikov ter jih ne smemo obravnavati kot načrt, temveč kot sredstvo za obveščanje o prihodnjih naložbah, strategijah in pobudah.

Celotno poročilo si lahko preberete na spletni strani: WBU-IAUD-Progress-and-Learning-Report-FINAL.docx

Vir: <https://worldblindunion.org/>

Evropska komisija potrdila posodobitev strategije o pravicah invalidov!

Evropska komisija je potrdila, da bo decembra 2024 strategija EU za pravice invalidov posodobljena z odločnimi ukrepi. Komisar Lahbib se je zavezal, da bo leta 2025 sporočil nove ukrepe in vodilne pobude za strategijo. Poslanci Evropskega parlamenta so izrazili močno podporo posodobitvi, ki se osredotoča zlasti na zaposlovanje, dostopnost in neodvisno življenje. Komisar Lahbib je razmišljal o preteklih dosežkih, kot sta direktivi o evropski kartici za invalide in parkirni kartici EU, ter o ustanovitvi centra za dostopnost EU. Parlamentarni poslanci so poudarili, da je treba zagotoviti pravično in vključujoče zaposlovanje, dostopne javne prostore in prevoz, pa tudi neodvisno življenje in postopno odpravljanje segregacije. Izpostavljeni so bili tudi posebni izzivi, s katerimi se soočajo invalidne ženske in dekleta. Razprava se je zaključila z zavezo, da bodo s tesnim sodelovanjem z invalidskimi organizacijami odpravili glavne vrzeli na področju pravic invalidov.

Celoten članek si lahko preberete na naslednji povezavi: Posodobitev strategije EU za pravice invalidov

Vir: <https://www.edf-feph.org/>

Zgodbe brez meja iz Slovenije

Naša slovenska članica EDF, Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije (NSIOS), vodi evropski projekt z naslovom „Slovenia-Wide Awareness Campaign on the Social Inclusion of People with Disabilities“.

Vrhunec projekta je fotografska razstava priznanega fotografa Primoža Lavreta, ki je ujel življenja 25 oseb z različnimi invalidnostmi po vsej državi. Pred tem je Lavre ustvaril priznano razstavo „Matere kot vse druge“ in za svoje delo v Albaniji prejel Unicefovo nagrado.

Razstava „Življenje v polnosti: Zgodbe brez meja“ želi pokazati, da invalidi živijo bogato in izpolnjujoče življenje kot športniki, umetniki, profesorji, podjetniki in drugi. S poudarjanjem njihovih strasti in dosežkov spodbuja razumevanje in vključevanje.

Fotografije si lahko ogledate na naslednji povezavi: Zgodbe brez meja iz Slovenije - Evropski invalidski forum

Vir: <https://www.edf-feph.org/>

Nove smernice Komisije za izboljšanje porabe sredstev EU za neodvisno življenje

Evropska komisija je objavila nove smernice o neodvisnem življenju in vključevanju invalidov v skupnost v okviru financiranja EU. Cilj teh smernic je zagotoviti, da se sredstva EU uporabljajo za podporo prehodu iz institucij v samostojno življenje v skladu z načeli človekovih pravic. Poudarja, da je treba sredstva preusmeriti v dostopne in nesegregirane kraje bivanja, storitve v skupnosti in podporo.

Smernice poudarjajo postopen pristop k prehodu v samostojno življenje z jasno opredeljenim časovnim okvirom. Ni dovolj le omogočiti ljudem, da zapustijo ustanove; v te ustanove ne bi smeli sprejemati novih oseb, vse pa bi bilo treba sčasoma zapreti. Poudarja tudi pomen namenskega proračuna in sredstev za uresničitev tega prehoda.

V zvezi z ustreznimi okolji za življenje invalidov smernice poudarjajo, da kraj bivanja ne sme biti ločen ali izoliran od lokalne skupnosti. Priznava, da obstajajo različne oblike stanovanjskih ureditev, ki so lahko primerne za invalide, od individualnih stanovanj do modelov sobivanja in različnih vrst najemnih razmerij.

Smernice poudarjajo tudi potrebo po neodvisnih sistemih za nadzor kakovosti in dostopnih mehanizmih za pritožbe, da se obravnavajo vsa vprašanja v zvezi s storitvami, ki se zagotavljajo invalidom. Poudarja pomen dostopne in vključujoče predšolske vzgoje in varstva, cenovno dostopne podporne tehnologije ter izboljšanja dostopnosti grajenega okolja, objektov v skupnosti, infrastrukture, prevoza, blaga in storitev.

Smernice vsebujejo priporočila o dodeljevanju sredstev, vključno s programi osebne asistence, individualnimi proračuni, dostopnimi socialnimi stanovanji, strokovno oskrbo na domu in izboljšano dostopnostjo. Pozivajo tudi k boljšemu zbiranju podatkov in spremljanju deinstitucionalizacije.

Ciljno občinstvo teh smernic so organi, pristojni za financiranje EU, ponudniki storitev in sami invalidi. Služijo kot orodje za preprečevanje uporabe sredstev EU za nadaljnjo segregacijo in institucionalizacijo invalidov.

Na splošno so te smernice Evropske komisije pozitiven korak k spoštovanju človekovih pravic, njihov cilj pa je invalidom zagotoviti neodvisno življenje in vključevanje v skupnost. Zagotavljajo jasna priporočila za uporabo sredstev EU in poudarjajo postopen pristop k prehodu iz institucij v samostojno življenje. Z upoštevanjem teh smernic si lahko organi, ponudniki storitev in invalidi prizadevajo za oblikovanje bolj vključujoče in dostopne družbe.

Celoten članek si lahko preberete na: Novi napotki Komisije za izboljšanje porabe EU za neodvisno življenje - Evropski invalidski forum

Vir: <https://www.edf-feph.org/>

Svet EU poziva k večji podpori zaposlovanju invalidov

Svet Evropske unije je dokončal sklepe Sveta o spodbujanju socialnega vključevanja invalidov z zaposlovanjem, primernimi prilagoditvami in rehabilitacijo. Svet se je z „vključevanja“ invalidov na trg dela preusmeril na „vključevanje“, saj priznava, da delodajalci potrebujejo prožnost, namesto da bi od posameznikov pričakovali, da se prilagodijo togi delovni kulturi.

Posodobljeno besedilo priznava tudi raznolikost alternativnih okolij, kot so zaščitene delavnice ali zaposlitve, in poudarja nizko stopnjo prehoda iz teh okolij na odprti trg dela. Poudarja pomen razumne prilagoditve, ki jo razlikuje od dostopnosti, in obravnava potrebo po nacionalnih ciljih za izboljšanje zaposlitvenih rezultatov za invalide. Poleg tega priznava pozitiven vpliv raznolikosti na delovnem mestu ter poudarja sodelovanje invalidov in njihovih predstavniških organizacij pri oblikovanju politik.

Vendar pa je eno od področij, ki v sklepih ni bilo obravnavano, preprečevanje, da bi invalidi izgubili nadomestilo za invalidnost in dostop do nekaterih storitev, ko začnejo delati. Ta opustitev je zaskrbljujoča, saj se invalidi pogosto soočajo z višjimi življenjskimi stroški in lahko zaradi dela s krajšim delovnim časom prejemajo nižje plače. Države članice se še vedno zavzemajo za večjo prožnost glede ohranitve nadomestila za invalidnost.

Vir: <https://www.edf-feph.org/>

[Na vrh](#)